

Němec již mlčel a doktorovy pochybnosti se rozšířily v němou bezradnost. Opustil pokoj, aniž pozdravil.

Šel za panem Aronem. Ale bylo v něm příliš neklidu na soustředěný rozhovor se starým poustevníkem. Jen jedna jeho věta mu utkvěla v paměti: „Čím dále tím více chodíme potmě a zapomínáme rozsvěcet.“ Bůh sud, v jaké souvislosti to kmet řekl. Zase bylo rozházeno prádlo po židlích a pohovce. V šeru místnosti ty pohozené košile, kabátce a spodky připomínaly zhroucené bytosti. Od lustru visela pavučinová nit a na jejím konci se houpal pavouk. Dr. Marek si nemohl vzpomenout, přináší-li podle pověry pavouk štěstí ráno nebo večer. Připozdívalo se. A bylo tu nevětráno a nedobře. Záhy přál starci dobrou noc a odešel.

V noci, když ho volali k chroptícímu panu Aronovi, spolupáč se jen obrátil na boku, ale oči neotevřel. Za rozbřesku telefonoval dr. Marek pro záchranou stanici: pan Aron ztratil trvale vědomí. K polednímu vstoupil do lékařova pokoje Řek. Byl zachmuřený a z jeho slov vál sklepní chlad.

„Jaké prášky jste mu to dal?“

„Komu? Panu Aronovi? Proč se ptáte?“

Leknutí ho narovnal. Opakoval:

„Proč se ptáte, proboha?“

Sklepní chlad Řekových slov se změnil v bílý mráz:

„Ještě dnes se odtud vystěhujete!“

Zoufalé ruce doktora Marka hledaly nějaké spásné gesto.

„Co to říkáte? Proč bych se...? Nemáte právo mě takhle...!“

„Mám právo!“

„Proč? Řekněte, proč?“

„Však víte! A buďte rád, že zde ještě není policie.“

Dr. Marek se zoufale rozhlédl. Jeho oči zavadily o umyvadlo. V té chvíli již opravdu věděl vše. Myšlenky i ruce se naposledy vzepjaly k jakési vzpouře. Ale umíněný krutý Řekův pohled srazil myšlenky v tuň mlhy a ruce do prázdna bez tíže.

KAPITOLA SEDMÁ

UŽ BRZY ODPOLEDNE se newyorský vzduch zakalil. Chuchvalci par a večer se srotily přízraky mlh nízko nad zemí. Hustě přšelo, tma byla dusná a slizká a lidé tvrdili, že nepamatují tak teplé únorové noci.

U „Páva“ seděli jen tři osamělí hosté. Utkvělo na nich něco z vnějšího nečasu, mračili se, pochrchlávali a posupně se choulili do navlhých šatů.

Václav Novák se uvelebil hned u kamen. Sušil si na nich ponožky. Bosé nohy s protáhlými prsty udržoval v štítivé pozici nad zaplivanou podlahou. Hleděl před sebe, jako by četl v neviditelných novinách, a zdálo se, že je velmi zaujat tím, co v prázdnou čte.

„To se divím, že si tady lidé taky podvlékačky nesou,“ poznamenal beznadějně nějaký nevrlec. Ale Novák neslyšel. Četl a četl zakouřený vzduch, chvílemi nasliňoval palec, jako by se chystal obracet stránky.

Hostinský Joe připomínal tentokrát profesora na penzi: jeho zevnějšek zpustl nečinností, kabát měl zmačkaný a špičkový, tvář neholenou, na bradě vyrážel zárodek plnovousu, vlasy padaly do čela a skřípec na nose vypadal jako trapný zbytek luxusu uprostřed bídy. Už ani o noviny neměl zájmu. Přehrával na pultu nervózními prsty jakousi otrávenou píseň o zlém počasí a hanebné tržbě. Oči metaly blesky po dveřích, jako kdyby ony zaviniily, že dnes v lokále pošel pes.

V koutě zadrnčel telefonní zvonek a hostinský Joe zaklel. Zaklel anglicky a pokračoval česky: „Kterej vůl zasej chce vědět, kdo zde není?“ Joe měl klientelu mluvící anglicky i klientelu mluvící česky a snažil se vyhovět oběma stranám. Šel k telefonu.

„Cože? Novák? Jo, ten tu sedí... Hej, Nováku, někdo s tebou chce mluvit!“

Obličej příkrčeného Nováka se prodloužil údivem a nedůvěrou.

„Jakej to má bejt vtíp! Kdo by mě volal?“

„Copak vím? Zeptej se! Já mám zrovna dnes náladu na vtípy!“

Novák váhavě zamířil k telefonu jako bosý kluk, který si není jist, nečeká-li ho výprask. Zezadu se vskutku zdálo, že ta chatrná, neobutá postavička musí nést na krku hlavu s chla-
peckým obličejem. U telefonu si nepočínal příliš zručně, ústa tlačil do mluvítko a sluchátko držel daleko od ucha.

„Co je? To se ví, Novák, Václav Novák... Kdo?“
Nedůvěřivý hlas se náhle zachvěl rozčilením a radostí.

„To ste vy! Samo sebou, že tady zůstanu, dyž přijdete! Třeba až do rána počkám! Stalo se něco? Tak dobře, spě-
chejte, sem zvědavej!“

„Kdo to byl?“ zeptal se Joe.

„Svatej Pavel!“

„Aby tě...!“

„Nerozčiluj se, dnes něco šlápnu, přijde kamarád.“
Hostinský se již nerozčiloval, Novák je muž slova, a když je v ráži, neváhá utratit třeba celou mzdu. Teď přestal číst v prázdnu, navlékl na nohy ponožky a obouval se. Zvědavost hostinského vzrůstala: kohopak čeká, že je najednou o sebe tak dbalý?

Asi za pětatřicet minut vstoupil dr. Marek. Hostinský ho nepoznal a Novák v první chvíli rovněž ne. Vypadal, jako by utekl hrobníku z lopaty. Kost a kůže, oči vpadlé, brada ze-
špičatělá, rty namodralé — a ten jeho plášť a šaty! Zmuchlá-
ny, plny skvrn, mokré a páchnoucí.

Novák zapomněl povstat na uvítanou, jen přes stůl chvatně natáhl pravici. Doktor ji popadl oběma rukama a se rtů mu splynulo cosi jako vzlyk. Nicméně usmíval se. Ale ten sedmi-
bolestný úsměv právě nejvíc zmátl Nováka, a proto tentokrát nedokázal jen tak bez okolků začít s otázkami. Joe poprvé v životě viděl svého denního hosta v rozpacích. Obchod je přičiž poručí, a teprve když přistoupil ke stolu, poznal doktora Marka.

„I pro pána krále, vy vypadáte!“

Hostu netrpělivě cuklo ústy a Novák pohotově přispěchal na pomoc.

„Přines pivo, pozdějc si dáme láhev vína, ale zatím bys měl dávat pozor, aby tu nebyl průvan.“

„Dyť je všechno zavřený!“

„Všechno ne, votvíváš moc často hubu.“

„No, no, seš nákej citlivej!“

Novák opravdu byl. Nevěděl, jak začít. Zeptal se: „Jak ste se měl?“ a všecek se zapálil nad tou zbytečnou a hloupou otázkou. Aby to kat spral, ten ubohý doktor ještě ke všemu chraptěl!

„Jak vy jste se měl, pane Nováku?“

„U mne nic novýho. Za ty baličky mi náký lidi z Plzně po-
děkovali, ale nebyli to Novákové, tak nevím. Jinak sem se dal trochu na filosofii. Přečet sem si jednu detektivku vo gang-
sterech v Chicagu. Řeknete — detektivka! Ale mně nad ní napadly divný myšlenky. Už jste jed?“

„Ano, večeřel jsem. Co vás napadlo?“

„Sem neškolenej člověk, tak jak bych to pověděl? Na-
padla mě setsakramentská votázka. Vono se nedá rozpoznat gangstera vod slušnýho člověka!“

„To si snad přece nemyslíte!“

„A vidíte, myslím! Podívejte se — takovej gangster má mnoho znamenitejch vlastností, je vodvážnej, je kamarád, plní sliby, a když je neplní, vostatní ho zavrhnou, je věrný, má rád malý děti a zvířata... Člověče, přemejšlejte! To, co ho dělá gangsterem, je jen a jen rozpor se zákonem vostatní společnosti, ale tej společnosti je to utajený dvojím životem gangstera a noci a mlčenlivostí a tak dále. Ale co, jestliže gangsterský zákony zvolna a nepozorovatelně nahradily zá-
kony negangsterský společnosti? Kdopak by to měl poznat? Mně to napadlo z toho, že gangsteři nikdá nedovolí svému partnerovi vrátit se k vobyčejnému životu. A naše zákony nebo zvyklosti teď po válce to už taky nikomu nedovolujou; zločiny dnes není třeba páchat kudlou, kulometem a hasá-
kem. Dokud člověka kreje noc a mlčenlivost a ten jeho dru-
hej život... Ale už přestanu kušnit, dyl to nevydržím, teď mi musíte říc, co se vám stalo!“

„Nač moc mluvit, pane Nováku, jsem na holičkách.“

„Byt?“

„Byt — a vůbec všechno!“

„Ten můj známej z konzulátu vám nepomoh?“

„Pomohl, díky jemu mám už druhý byt, z toho prvního mě vyhodili... a ten druhý... Kamaráde, něco je se mnou

„wrong“, jak vy říkáte, já prostě, ať dělám co dělám, ať se snažím jak se snažím, sklízím nenávisť, podezření, zlobu a rozsvě-
vám nesvár. Vina musí vézet ve mně, a nikoliv v lidech ko-
lém mně, ledaže by ta vaše teorie o nastolení gangsterství
byla správná. Jenže já se nechci lišit a neliším se od ostatních
lidí! Jsem strašlivě unaven a bezradný. Poprvé za dlouhou
dobu se na mne usmálo štěstí: dnes jsem se na vás rozpomněl
a hned jsem vás našel. Telefonoval jsem jen tak nazdařbůh
a nedovedete si představit, jakou jsem měl radost, když jsem
slyšel, že zde sedíte. Příteli, musíte mi poradit, nevím, proč jsem
tak pevně přesvědčen, že právě vy mi budete moci poradit!“

„Voč vám de? Jenom vo ten zatracenej byt? To není mož-
ný! Zpomináte si, co sem vám řek? Ze se musí člověk prát
vo právo na práci! Došla vám trpělivost?“

„Prát se, bojovat! Proč ne, ale musím vědět, s kým, s čím
a oč se rvu! Když říkáte boj, myslíte patrně na dobrodružství.
Ne, dobrodružstvím života se nelze vyhýbat, je však dvojí
dobrodružství. Jedno vás provází, když žijete mezi lidmi
v krunyři sobectví, a zcela jiné dobrodružství se vám věší na
paty, jestliže ten krunýř shodíte.“

„Poslouchejte, doktore, musíte mít přece spoustu zná-
mejch mezi bohatejma lidma. Neznáte nikoho, kdo by vám
popřál voddech a místo a čas k práci?“

„Znám.“

„No tak?“

„To není pro mne obyčejný člověk. A že někdo takový
existuje na dosah ruky, to nejvíc dráždí lidi v mém okolí —
tajemství vůbec dráždí lidi!“

„Nechci dotírat, ale jaký tohle může bejt tajemství?“

„Žádné i obrovské! Stačí, abych komusi napsal nebo za-
telefonoval a budu vzápětí odvolán od všech trápení. Nejsem
tak docela sám, existuje totiž někdo, kdo mě má rád, a mít
rád, mít někoho nesobecky rád, to je...“

„To je ovšem malej zázrak, trochu vám rozumím. Tak
proč, k čertu, nenapíšete, či nezatelefonujete?“

„Protože by pak ztratilo všechno smysl, všechno, oč mi
teď jde a proč se mořím. To, o čem mám pracovat, je určeno
lidem, všem lidem, takovým, jaké potkávám na ulici, s nimiž
bydlím, hovořím, hádám se, směji se a trpím. Mám od nich

odejít, abych jim teprve potom něco dal? Vždyť to ani není
možné! Odejdu-li do nějakého bezpečného soukromí proto,
že jsem s lidmi nemohl žít, pohltí mě ono soukromí nadobro.
Získám jen já, ale nevrátím se. Teď ještě jsem čistou náhodou
posel a nástroj určitého dobrodiní. Je to tak zvláštní, že chci
především vyřídit poselství a splnit úkol? Poustevník, který
byl lidmi vyštván na poušť, mnich, kterého lidé zahnali do
klášterní cely — ti už se nevracejí z oceánu míru k obydleným
ostrovům. Šťastné, příliš šťastné soukromí je jako požehnaná
poušť poustevníkovy nebo cela smířeného a vyrovnaného
mnicha. Tam už se bojuje jen o spásu vlastní duše, nebo
ani nebojuje, nýbrž děkuje Bohu za všechny nepřeborné
poklady osamocení. Jsem unaven a nemocen a prahnu po
vlastním míru, dosud jsem však posel. Mám zběhnout? Už
teď? Víte, já na té dnešní bludné pouti sebe nelituji. Mně je
líto lidí.“

„Nejste krapet domejšlivej, doktore?“

„I to mě napadlo. Snad přeceňuji své poslání — ať oprav-
dové nebo domnělé, jenže jedna věc je mi podezřelá: kdy-
bych se vzdal té, řekněme, domýšlivosti a rezignoval nyní na
práci, kdybych pro ni přestal hledat malý prostor pohody a
míru, kdybych byl zamilovanější do sebe než do svého úko-
lu, bylo by naráz po všech nesnázích. Nezdá se mi jen tak
náhodné, že se rozkmotřuji s lidmi právě v této chvíli. Co
však naplat, budu tedy pravděpodobně rezignovat. Napíši
nebo zatelefonuji.“

Novák soucitně hleděl na zubožený doktorův obličej a sna-
žil se nemrkat. Jako by tím upřeným pohledem chtěl lékaře
hypnotizovat. Po chvíli napráhl přes stůl ruku k jakémusi ne-
promyšlenému gestu, váhavě ji opět stáhl na klín, přešel jazy-
kem rty a řekl důrazně:

„Eště nezahazujte flintu do žita, snad něco pro vás mám.“

„Ale vždyť jste mi prve sám radil, abych napsal nebo za-
telefonoval, stačí-li tak málo k mému soukromému štěstí.“

„Jo, jenže... já vás pak poslouchal, dobře poslouchal, a na-
jednou jsem uvěřil.“

„Čemu?“

„Že se netrápíte pro nic za nic, krátce a dobře, že něco
kloudného máte na práci, něco zatraceně kloudného.“

„Hle, první nezasvěcený, který mi uvěřil!“
„Tak rozum do hrsti. Na vás je jako ušitá stará anekdota vo tasemnici, protože vy ste teďka akorát v tej samej serpentině jako tendlecten houževnatej červ. Ale právě proto musíte mít tasemničí zásadu: jen neztratit hlavičku! U koho bydlíte?“

„U krajanky paní Noskové, Alžběty Noskové v Brooklyně. Doporučil mě k ní váš přítel z konzulátu.“

„U tej, co má tu velkou prádelnu?“

„Ano.“

„Kolik platíte?“

„Nic.“

„Já vím, vona ráda dělá dobré skutky. Ste tam nespokojenej?“

„Jsem zoufalý!“

„Povězte mi něco vo tom, a nic nezatajujte, asi to nebude veselá historie. Joe, přines nám víno!“

Joe se vytrhuje z klímání, do něhož ho zkolébaly rádoby učené řeči nějakého zpustlého doktora. Jde pro láhev chilského vína, rozhlíží se beznadějně po lokálu bez hostů (krok-mě Nováka a doktora zbyl tu už jen jeden otrapa, hlasitě chrámě vákovi nad nedopitým pivem) a řeší aktuální problém: má Novákovi zalhat, že je víno od včerejška dražší? Loudá se ke stolu a zápasí se svým problémem. Zpustlý doktor upírá na něho netečně své smutné oči, pojednou však ožívá a ptá se s opravdovým zájmem:

„Osel dnes nepřijde?“

Hostinský je vskutku škarohlíd; odpovídá skepticky:

„V tomhle počasí? Sotva!“

Věřte, příteli Nováku, bylo by mi mnohem lépe, kdybych tak snadno neupadal do nadšení. V každém novém bytě si namlouvám něco, co není, přesvědčuji se hloupostmi, že teď, konečně teď jsem našel správné místo. A rozumí se, čím větší je má počáteční naděje, tím hlubší je mé konečné rozčarování. Řekl jsem vám — vina musí vézet ve mně. A zde máte první stopu po ní: unáhlený optimismus. Mám také nej-poctivější úmysl nesarat se o soukromí svých bližních. Nicméně ten úmysl nikdy neprovedu. Buď mě lidé přímo zatáh-

nou do svých osudů, po kterých mi nic není, nebo v nich na-jednou stojím až po uši jen proto, že chci někomu pomoci, říci vlídné slovo a ukázat laskavou tvář. V předposledním bytě mě dojal jakýsi starý žid, utečenec z Německa. Anglicky neměl, celý dlouhý čas s ním nikdo nepromluvil v jeho mateřštině. Neudělal jsem nic jiného, než že jsem si s ním jednou porozprávěl. To vyvolalo nelibost u jednoho člověka a podezření u druhého. Co bych dlouho vykládal? Málem by mě byla vyslýchala policie, zdali snad jsem toho stařečka neotrávil, abych se zmocnil jeho bytu. A byl jsem tam zprvu tak spokojen!

U paní Noskové jsem však nepropadl počátečním iluzím. Nastěhoval jsem se k ní, protože jsem neměl jiné volby. Ale už za malou chvíli jsem poznal, že vězím v kleci čarodějnice, která ochotně živí chudáky a hlupáky, aby jim nakonec spolkla duši. Povím-li vám něco ze svých zkušeností jen z první noci v novém bytě, jistě to postačí a nebude již třeba mnoho dodávat.

Jak podivná věc: ta žena prokazuje dobrodiní, neskrblí, je snadné ji dojmouti, dře se do úpadu, platí jistě poctivě daně, je členkou desítek lidumilných organizací, které podpírá plnými dlaněmi, nebojí se nikoho, kdo se octl na dně, podá mu ráda pomocnou ruku, je pyšná na svůj proletářský původ a žije jako proletářka, ač je bohatá... Budu-li ještě chvíli pokračovat, řeknete, že mi v hlavě přeskočilo a že chci stůj co stůj vykreslit tu dobrodějku jako bestii. Nuže, paní Nosková je jen zlomek skutečnosti. A podle běžných sudidel ji nikdy nechytnete při nekalém kousku. Ona opravdu neobchází zákony, ba ani nehraje komedii, a přece svým chráněncům požírá duše.

Sotva jsme se poznali v jejím bytě s mnoha staromódními pokojíky, přečpanými neskladným nábytkem a lacinými třetkami, věděl jsem, kolik uhodilo: příliš mnoho mluví, příliš pracuje a příliš lehce rozdává. Vysmála se mi, když jsem prosil, aby si řekla o týdenní nájem. Prý nikomu nic zadarmo nedává. Ví z konzulátu, že píše nějakou knihu, a ví ze svých bohatých zkušeností, že se spisovatelé bez mecenášů neobejdou. Stará se prý kde o koho, proč by jednou nemohla pro-

spět člověku pišícímu? Pak se mne zeptala, bude-li to brožura nebo kniha.

„Co tím myslíte?“

„No, bude mít ta vaše kniha desky, nebo to bude jen bezcenná brožura?“

Odpověděl jsem vyhýbavě a polekal se její apokalyptické prostomyslnosti.

Celý byt se otrásal, protože pod ním hlučely stroje prádelny, a paní Nosková se také nepřetržitě otráasala v chvatu a v práci. Běhala z prádelny do bytu, od telefonu k plotně, při jídle seděla jen na kraji a co chvíli odskočila něco zařadit, vysmýčít pavučinu u stropu, vydrhnout nějakou skvrnku na podlaze, otevřít nebo zavřít okno. U dlouhého stolu v prostranné kuchyni seděli s námi někteří její zaměstnanci. Vesměš Češi a Slováci. Mluvili málo. Plnili jim talíře fantastickými porcemi a oni se ostýchavě bránili. S ostríží bdělosti dbala, aby večeri nepotřísnil žádný buržoazní přežitek. Zde je vymýcen americký zvyk žádat souseda o vodu, sůl nebo cukr, zde se každý obsluhuje sám a hned po sobě umyje a uloží talíře, zde je host stále povzbuzován, aby se neostýchal jíst rukama místo příbory a neváhal vykládat, co lidé se zhyčkanými žaludky při jídle neradi poslouchají.

Byla jistě kdysi krásná. Ač její hlas zní hrubě, má dosud tvář jemnou a pohled modrých očí by dokonce mohl být pokládán za něžný, nebýt v něm nepřijemného mrkavého neklidu. Je statná, zdravá, nezlomená stárnoucí žena, která zřejmě už má za sebou všechna milostná dobrodružství.

Přesně v osm hodin zapojila rádio, aby poslouchala českou hudbu z jakési restaurace. Nervy má v pořádku a splétání hlasů a změn zvuků jí nebrání ve výřečnosti, nicméně v okamžiku, kdy rádio hrálo „*Ta naše hospůdka malá, jež vždy mi úlevu dala*“, velitelským gestem zavřela všechna ústa, sama zmlkla, složila ruce v klín, naklonila hlavu a po chvíli si chvatně osušila oči.

Co ještě jsem postřehl hned napoprvé? Paní Nosková činí vždy někoho odpovědným za to, co člověk sám způsobit nemůže. Stalo se, že průvan při večeri přibouchl dveře. Lekla se bouchnutím a hned upřela výčitavý pohled na souseda, jenž se provinile sklopil oči. Neznáte podobný druh lidí? Jednou

jsem jel do Bostonu a můj vlak měl nehodu: vrazil do stojící lokomotivy; v předních vozech bylo spousta raněných a strojvůdce se zabil, v mém voze dopadlo vše šťastně až na to, že se na nás zhroutily kufry a maličko nás pohmoždily. V první chvíli ovšem nikdo nevěděl, co se děje. Vedle mne seděl Angličan, asi padesátník, neruda a skeptik, soudíc podle jeho podezíravého výrazu. Tomu při nehodě spadla na hlavu aktovka s knihami. Víte, jak reagoval? Uraženě se rozhlédl a pak se na mne osopil: „Co si to dovoluujete?“ Paní Nosková na jeho místě by si počínala podobně.

Její prádelna a její dům je svět sám pro sebe. Vládne v něm — jak bývá psáno o slavných panovnicích — přísně, ale spravedlivě. Lidé, kteří pro ni pracují, svěří jí časem všechny své soukromé trampoty. O těch trampotách ví za chvíli kde kdo v širém okolí a může se přesvědčit, že se paní Nosková snaží pomoci radou, mudroslovím, penězi a vlastními bohatými zkušenostmi. Leč pod jednou podmínkou: bude-li odměněna chválou a bude-li jí vděčnost projevována znovu a znovu slovy obdivu a úcty. O ta slova si říká s tvrdošíjností výběřčího daní.

„Anežko, povězte, jak to tenkrát bylo, když jste za mnou v breku přišla, že budete chodit s outěžkem?“

A Anežka, rudá jako pivoňka, koktá:

„Já na to nerada vzpomínám... Inu, bez vás, Mrs Nosková, bych se asi byla utopila!“

Už jsem řekl, že se pokládá za proletářku. Je třeba však dodat, že svůj dům pokládá za socialistický ráj a sebe po vzoru francouzského krále za stát. Vyžaduje na sobě i ostatních zbožnění tohoto státu.

Má své zásady a přísloví. Není jich mnoho a opakuje je při každé příležitosti, leč také bez příležitosti. Například: Amerika jednou dává a dvakrát bere. Nebo: Dítě nemůže za své rodiče... A nejčastěji: Kdo chce pracovat hlavou místo rukama, patří do věznice.

Uznáte, příteli, že z té poslední moudrosti mi nebylo do nadšení. Brzy po večeri jsem se ptal, kde mohu přespat. Dověděl jsem se, že paní Nosková má ještě na dvoře malé stavení, v němž přespává jedna služebná a dva dělníci, že v tom baráčku je pro mne připraven pokoj s plynovými kamínky a

psacím stolem, který schválně zakoupila, jakmile se dověděla, že u ní budu bydlet. Zmateně jsem děkoval, ona jen mávla rukou a zeptala se, čím byl můj otec. Řekl jsem: „Profesor,“ a paní Nosková vyjádřila hned své uspokojení:

„Jen když ne fabrikant. Dítě sice za rodiče nemůže, ale takhle jsem radši. Zнала jsem jednoho profesora, jmenoval se Vrbečka — neslyšel jste o něm? — Ten všude vykládal, že pocházíme z opic. A vidíte, byl z toho taky živ! Kozáčku, povězte doktorovi, co já vykládám o inteligenci!“

Kozáček se omlouval, prý už určitě neví, ale jemu je prý paní Nosková se svými upracovanými rukama tisíckrát milejší než deset kněží, pět advokátů a tři dochoťi. Všechno to ze sebe vysoukal nějak nakysle a mluvě hleděl ke stropu. Kozáček je tak asi šedesátník, kulhá, šilhá a má holou lebku. Paní Nosková v jeho přítomnosti o něm poznamenala, že je to její nejpijnější dělník, že si také nejvíc vydělá a že ona mu nemá za zlé, co kdysi v Benešově provedl (chňapavým pohybem nad stolem naznačila krádež). Lidem se má dát příležitost k nápravě. Kozáček prý už deset let žije v Americe, kam odjel za bratrem, ale bratr se na něho vykašlal a on dřel dlouho bídu, než zakotvil tady v prádelně. Anglicky prý neumí ani hubu otevřít. Kozáček poslouchal, oči upřeny na strop. Potom se odbelhal mýt a utírat své nádoby.

„A nechte toho, zaveďte doktora do jeho pokoje, však jste sousedé, ale pak se vraťte, potřebuji trochu opravit kredenc.“

Měl jsem věru nad čím přemýšlet. Ráno mě vyhodili z jednoho bytu a první dojmy z atmosféry nového bytu byly horší než zlé. Pravděpodobně jsem se dost vhodně neporoučel, vždyť jsem byl celou dobu jako v mátohách, vím pouze tolik, že jsem sestoupil za Kozáčkem sotva po třech vrzajících schodech, když mě volal zpátky přísný, ač posud jakž takž přátelský hlas mé hostitelky.

„A co bude s vaším kufrem? Nosiče u nás nemáme!“

Vrátil jsem se a omlouval svou roztržitost.

„Roztržitost tady odložte, kde se *doopravdy* pracuje, tam lidé mají vždycky všech pět pohromadě.“

Dosud nikdy mi nepřipadal můj kufr tak těžký jako teď na schodech v domě paní Noskové. V prádelně, kterou jsem vlekl svůj zpropadený majetek, dosud hrčely stroje a kolem

nich se míhali dělníci v oblacích páry. To hrčení mi připomínalo spád mé hostitelky. Prošli jsme ještě dlouhým a širokým skladištěm s dvěma nákladními vozy a mnoha soudky, bednami a s nakyslým zápachem jakýchsi chemikálií, než jsme se octli na blátivém dvorku, spoře ozářeném světly ze sousedních domů a z ulice.

„Neupadněte! A ukažte, ponesu vám ten kufr.“

„Ne, děkuji.“

„Jen se nebojte, vona to neuvidí!“

„Ale proto ne, pane Kozáčku, já se...“

„I bojíte se jí, nezapírejte, já se jí taky bojím, ačkoli to není zlá ženská, jen podivinka. Má moc dobrý srdce a platí víc než jinde. Se ví, na čas u ní dělník koukat nesmí a z jejích řečí si taky nic nesmí dělat. Vona nemá dvakrát ráda tudlectu inteligenci, protože většinou vzdělanej člověk to s ní neumí. Co sem řek vo těch kněžích, advokátech a doctorech, to sem tak nemyslel, to jen kvůli ní, jí musíte furt šmajchlovat, potom se s váma rozdělí vo poslední. Vona vo mně každému povídá, že sem něco šlohnul. Ale já, Pánbu je mi svědkem, jakživ nic neukrad. Tak co? Nechám ji při tom, že jo?“

To již nesl mé břímě a já si třel zmožené svaly. Uvědomování vlastní fyzické slabosti zvyšovalo odpor k paní Noskové. Snad tomu rozumíte, příteli. Zeptal jsem se opravdu nakvašeně:

„A to vy, pane Kozáčku, nikdy se neohradíte proti takovému ošklivému nařčení?“

„A co by! Vona musí na každého něco vědět, jinak k vám nemá důvěru. Dyž s ní chcete vyjít, tak jí taky něco vo sobě povězte, dyť to nemusí bejt pravda! Třeba, že ste dělal potraty, víme, jako doctör. Tak se rozkoukejte, už sme tady, já spím hned vedle, jenže má sednice je menší a má jen jedno vokno. Neudála vám to tu pěkný? I rádio máte! Jak povídám, je to náramně hodná ženská. Copak by bylo se mnou, nebejt jí? Anglicky neumím a u krajanů sotva dnes vo práci zavádíte. Kouříte, doctore?“

„Děkuji, nekouřím, ale vy si zapalte a posadte se u mne!“

„Teď ne, až pozděj, to vona by poznala, že tady mluvíme vo ní. Eště rozsvítím druhou lampu, aby vám bylo veseleji, a zase vypadnu. Dyž uvidím, že svítíte, zaskočím k vám, až se vrátím, ale před půlnocí to nebude.“

Dopadl jsem zády na postel, zvrátil hlavu do podušek a hleděl upřeně ke stropu jako nedávno Kozáček, když ho paní Nosková charakterizovala.

Můj pokoj je skutečně útulný, vzdušný a teplý, ale nezajímá mě se o něj, ani co by se za nehet vešlo. Bolela mě hlava, celé tělo napadala jakási nová, kostižerná únava, na jazyku jsem cítil kyselost a v nitru vyprahlost beznaděje. Pomyslel jsem si, že ještě není příliš pozdě a že bych se mohl pohroužit do práce, ale jako by se kdosi v pokoji usklíbl tomuto pošetilému nápadu.

Po nějaké době se ozvalo nesmělé klepání.

Vstoupila jedna z mladičkových dělnic, které jsem viděl při večerí. Měla mokrou zástěru, na hlavě šátek a měla vysedlé lícni kosti a basedovské oči. Mohlo jí být sotva osmnáct.

„Nepotřebujete něco, pane doktore?“

„Mockrát vám děkuji, nepotřebuji.“

„Já jen... napadlo mě... víte... Paní si nikdá vo nic neříkejte, dyž, tak se vobratte na mě, menuju se Anka. Vy tady budete kurýrovat lidi?“

„Ne, nikoho nebudu kurýrovat. Chtěl jsem zde dopsat jednu lékařskou knihu.“

„Jéjéj, takovou knihu mám po mámě, přivezla si ji z Prahy, je tam všechno, jen málo vo vředech, a já mám furt vředy na krku. Chcete se kouknout?“

„Někdy se na to podívám a snad vám pomohu. Ale dnes jsem utahán.“

„Já, pane doktore, měla uši na štopkách: na paní Noskovou si musíte zvyknout, vona jen moc kušní, ale všechno zamějšlí s lidma tuze dobře. Mne vytáhla z polepšovny. To bylo tak: nebožka máma posluhovala u paní Noskové až do své smrti, celejch patnáct let, já jsem tady v Brooklyně vyrůstala. Máma umřela, hned jak vypukla tadlecta vojna, potom sem pomáhala v prádelně. Někdy sem šla s námořníkatom do biografu a měla sem takovej nápad, že sem je vodila do sednice a voni si s sebou přinesli dycky krapet whisky a já si taky někdy lízla. Ale jednou v noci to asi někdo udal, protože do sednice vrazili nějaký páni a policajt a eště nějaká tetka s širokým kloboukem, a to se ví, taky paní Nosková. A že prej sem jako padlá holka a tak. A sebrali mě a vodvezli a paní

Nosková všechno zaplatila, to víte, taková polepšovna stojí velký peníze, byla sem tam vosum měsíců, až mě paní Nosková vodtamtud pomohla. A teď sem zas u ní a napřesrok budu prej dostávat plat.“

Poslouchal jsem pozorně. Děvče mluvilo, jako by odřikávalo text, jemuž se naučilo zpaměti.

„Povězte mi, Anko, kolik je vám teď let?“

„Šestnáct a půl.“

„Hm, já myslil, že osmnáct. A co je to padlá holka?“

Smála se. Nejdříve tiše, pak stále hlučněji, nakonec všechna zmodrala a zajíkala se.

„Nepovíte?“

„Šak víte sám!“

„Nevím, co vy tím myslíte.“

„No, dyž holka — hihhi — není vdaná a — hihhi — a hubičkuje námořníka!“

„Ach tak! A to vy jste udělala?“

Zvážněla. Slzy měla na krajíčku. Vyboulené oči prudce mrkaly.

„Jen jednomu sem dávala hubičky. A ta whisky mi nechutnala, měla sem z ní škytavku.“

Už se opět usmívala, ale jakoby zpod mraku.

„Tak ty hubičky tenkrát na vás praskly, někdo přivolal policii a paní Nosková už vás nemohla zachránit před polepšovnou. A napřesrok vám bude dávat plat. Rozumím všemu velmi dobře. Co od ní dnes dostáváte?“

„Vona je taková ručitelka nebo co, vona mě živí a ešte mi sem tam podstrčí nějaký peníze a strojí mě a musí podávat zprávy, estli sem se už polepšila.“

„Je na vás hodná?“

„Jémináčku, a jak! Z nadávání si nic nedělám!“

„Tak, Anko, teď mi pěkně povězte, co pro vás mám udělat. Vy jste přece jen tak za mnou nepřišla!“

„Já bych... zase hrozně ráda šla někdy do biografu. S váma by mě paní pustila. Vona je tak hodná!“

„Dobře, Anko, někdy půjdeme.“

„Vy jste taky moc hodnej! Já pro vás všechno udělám, jen si řekněte! Dobrou noc, pane doktore.“

Nebylo možno pracovat a nebylo možno spát. Světlo jsem

nezhasil, a tak jsem se dočkal slíbené návštěvy pana Kozáčka. Přivedl ještě dva kamarády, kteří měli vlastní bydliště kdesi v sousedství. Hovořili jsme o všem možném, ale řeč se znovu a znovu vracela k paní Noskové. Její dělníci jí byli posedlí. Předstihovali se v chvále své paní a v omlouvání jejích výstředností. Jací lidé byli ti dva, které Kozáček přivedl? První zřejmě věřil v čáry, v plnění snů a pověřivých pořekadel, druhý se honosil tím, že dvacet let žije v Brooklyně, a nikdy ho nenapadlo zajet si podzemní drahou do středu New Yorku. Ten druhý nebyl hloupý, uměl anglicky, četl noviny a navštěvoval dělnické schůze. Ale i on ztratil duši. Opakoval po paní Noskové, že Amerika jednou dává a dvakrát bere, ale že on má již našetřeno šestnáct set dolarů, že se jednoho krásného dne vrátí do Čech, rozmění dolary na koruny a bude mít až do smrti „good time“. To se ví, pracovat doma bude také musít, ale nikdy už ne tolik jako v Americe. Ó, prádelna paní Noskové je znamenitá škola života!

Všichni tři chudáci mi byli jaksi nakloněni. Pokládali mě za člověka na šikmé ploše (co bych jinak hledal u jejich paní?) a tvrdili, že má hostitelka nenechá nikdy nikoho padnout. Nevěřili se do domnělého tajemství mého života, jen mi domlouvali, abych se nedal ničím odradit a vplul pasívně pod ubezdušenou ochranu, jež se mi naskýtá.

Dumal jsem nad nimi. Nebylo by těžké rozbít napadrt jejich iluze, podpírané štědrými dlaněmi paní Noskové, odhalit jim její pravou povahu, v níž potouchlost hraje úlohu moudrosti a šílená ješitnost přemáhá lakomství. Ale k čemu by to bylo dobré? Co *já* bych jim mohl poskytnout? Co by si vykoupili tito lidé revoltou, když jsou tak vnitřně oškubáni, že už nikdy, nikdy nepocítí prostou radost?

Asi hodinu po půlnoci zaštekali nablízku psi. Kozáček se vymrštil, dív jeho chromé tělo neupadlo, zhasil světlo a šeptal:

„To je vona, chce vědět, co si vo ní povídáme, eště štěstí, že ji prozradili psi!“

Všichni tři již byli jako na trní, přáli mi dobrou noc a odešli.

A teď, příteli Nováku, nenaléhejte, abych vám zevrubně vyličoval všechna svá trápení.

Paní Nosková v příštích dnech pásla po nějakém mém zranitelném místě, aby mohla vydírat úctu a vděk. Achillovu patu nenašla, a začala zuřit. Snažila se probudit můj stud nad prázdnotou a neúčelností duševní práce. Zasněhovala mě do úspěchu své prádelny, do zázračného díla rukou, nutila mě, abych si prohlédl prádlo, které dostává od lidských prasat a které se pod jejím vedením mění v roucha andělská. Nekořennou dobu jsem slyšel jen o podělaných spodkách, pozvracených pyjamech, zasmrádlých ponožkách, o čarovných kotlíkách se zvláštními přísadami, jež ona vymyslela (neboť, ať si to nikdo neplete, i paní Nosková musí pracovat hlavou!) a v nichž se všechno nános lidské špíny rozpouští jako sníh pod blahodárným sluncem. V noci se mi zdá o zaneřáděném prádle a ve dne pouhý pohled na jeho hromady mi svírá žaludek. Lidstvo se rozdělilo na dvě skupiny, na ty, kteří znečišťují, a ty, kteří perou a čistí.

Nejhorší neštěstí, které jsem uvalil na ustaranou hlavu své hostitelky, záleží v tom, že o mně nic neví. Nezapírám: odpovídám jí opovržením opovržením, ale jsem ostražitý. Ani jedenkrát mě nepovalila přívalem prostoduchých i záludných otázek, dosud nic jsem jí o sobě neřekl. I začala pátrat. Volala konzulát. Volala nemocnici, do níž občas docházím, abych si ověřil, co potřebuji k práci. Rozdělávala mi poštu.

To málo, co odhalila, rozvádí její ničemná fantazie ve lživý román. A když nakonec poznala, že existuje žena, která se osměluje telefonovat mi odkudsi z výšin do bahna jejího prostředí, našla poslední kapitolu k mému románu. Ten román ve mnoha ústních vydáních koluje mezi jejími oběťmi: opustil jsem v Praze ženu a dítě, zanechal je v bídě, udržuji milostný poměr s jakousi americkou poběhlicí, vydávám se za lékaře, ale ve skutečnosti jsem podvodník a štítím se práce.

Štítím se jí doopravdy, už dávno jsem o ni nezavádl. A dnes z nemocnice jsem vás zavolal. Co mám dělat, příteli Nováku? Hledat nový byt? Nebo rezignovat?

Zůstalo pouze při jedné láhvi, protože hostinský usnul a nepobízel. Usnul za pultem, bradu opíral o zkřížené ruce, skřípec se dostal až do vlasů, nad kterými v kruhu poletovala neduživá moucha, naříkající nad zmařeným přezimováním. 381

Její bědování pronikalo patrně do spáčova snu: jeho odulý obličej, pokud nebyl zakryt, prozrazoval hlubokou duševní trýzeň.

Ti dva naproti sobě mlčeli. Zatímco doktor vyprávěl, poslední host nepozorovaně odešel. Václav Novák se zmínil nejdříve o něm, aby přerušil ticho:

„A kruci! Joe má dnes smůlu, ten chlap, co támhle seděl, vodešel a nechal na stole jen čtvrták; při tom, jak ho znám, vypil přinejmenším vosum piv. Počkejte, netvařte se tak zoufale, doktore, nemyslete si, že mě vaše historka neupoutala, přemejšlím nad ní, a přemejšlení bolí. Tak holt nechávám myšlenky trochu vodbíhat, aby se nenamohly.“

„Nestrachujte se, vím, na čem s vámi jsem, kamaráde, nechte jen klidně myšlenky odbíhat.“

„Teda jedno je mi divný! Já myslím, že každé vosud má v sobě náký ponaučení. Kolem vás sou pořád lidi, kerý by pomohli, dyby mohli. A v každým kvartýru vás má někdo rád: jednou je to pes, potom neviňátko, vo nákým starým židovi ste se zmínil, u tej čarodějnice slabomyslný prostácci... Hm, pes, dítě, stařec, připitomělá holka z polepšovny, ten mrzák Kozáček... Zatracenej život, mně se todlecto ponaučení nechce líbit! Copak dneska jenom zvířata, děti, starci a blbečkové maj krapet předvidavého citu?“

„Zapomínáte na sebe a na svého přítele z konzulátu.“

„Mne do toho nepleťte! Poslouchejte, doktore, tak bych řek, že držím za pačesy to hlavní, voč napořád klopejtáte. Sure, že to mám! Vy ste uzavřenej. Nikdo vo vás nic neví, nikdo, nejen ta baba Nosková. Nic dobrýho, ale hlavně taky nic špatného. Vy ste všude záhadnej cizinec. A protože vo vás nikdo nemůže povídat, co by bylo trochu pravda, ste jako kanár mezi vrabcema. Měl byste se zpovídat.“

„Vždyť nemám komu a z čeho! A jestliže přece mám, existuje, jak známo, zpovědní tajemství, ne? Já o vás také nic nevím, a přesto si spolu dobře rozumíme!“

„Už sem řek, abyste mě vynechal. Mluvíme teď vo lidech, kerý vám můžou poskytnout, co potřebujete... Kdo vám telefonoval do toho útulku podělanýho prádla a inteligence? Já nechci vyzvídat, hledám ponaučení. Mne vlastně na lidech zajímá jen jejich trápení, protože sem ho sám měl vod malička víc než chleba. Tak ven s tím! Kdo je ta žena?“

„Jednou vám to povím. Ano, vám, kamaráde, velmi rád, ale věřte mi: to *ted'* není důležité!“

„Ste celej červenej, člověk by ani nevěřil, že umíte bejt zamilovanej! To na ni ste myslel, dyž ste řek, že by stačilo napsat nebo zatelefonovat?“

„Ano, ale opakuji vám, nemá to nic společného s mými dnešními trampotami: Ona je nemůže řešit. Ona může pomoci jen mně. Vy zřejmě nechcete, abych rezignoval, nemluvme tedy zatím o rezignaci. Jako každý jiný mám i já svůj soukromý život, svůj sen, svůj poslední cíl, kus vyhlédnuté věčnosti. Ale vedle toho mám úkol. Vy i já něco hledáme, a to nás spojuje. Vy hledáte poučky, a já hledám mír. Nikoli mír pro sebe a v sobě, nýbrž pro lidi a mezi lidem. Všimněte si, že kdo hledá na svůj vrub, není nikdy se sebou spokojen a společnost mu hází klacky pod nohy. A přece jen hledáním — bez začátku a bez konce — můžeme si navzájem trochu pomoci. Spokojeni jsou ti, kteří našli všelék nebo si to myslí. Ovšem takoví šťastlivci jsou zhola neužiteční celku, v nejlepším případě mu poskytují nějaké narkotikum. Bolestně hledat je důležitější než lacině nalézat. Skočit střemhlav ze všech nesnázi do náruče velké lásky je deus ex machina... chtěl jsem říci... násilné rozřešení zápletek. Tvrdím vám jednou provždy, že to nejde spojovat!“

„Co nejde spojovat?“

„Můj úkol s mým osobním štěstím, můj trvalý mír s mou okamžitou povinností.“

„All right, all right! Ponaučení bych jako eště neměl. Ale vsadme na náhodu! Tudle sem si vystříh malou poznámku z New York Times. Vystříh sem ji, protože sem si zpomněl na vás; snad se vám hodí. A dyž zase nepořídíte, nastěhujete se ke mně. Snad přece jen u mne nezmrznete, šak už co nevidět bude jaro. A my dva dycky spolu dobře vyjdeme. Už teďka si napište mou adresu.“

Když si ji doktor poznamenal, začal Novák hledat cosi po všech kapsách, až konečně z vesty vylovil malý ústřížek novin. Stálo na něm:

V New Yorku se utvořila společnost STRÁŽ. Jejím úkolem bude bdít nad sociálním, kulturním a náboženským mí-

rem světa. Společnost se stará o spisovatele, umělce a vědce bez rozdílu jejich rasy, národnosti a náboženství, poskytuje jim všeknu příležitost pro mírovou práci a umožňuje jim mluvit rozhlasem k lidem na celém světě o podmínkách trvalého míru. Protektorkou společnosti STRÁŽ je Mrs Elizabeth Stoneová, ve výboru zasedají pánové John Frank, Max Mumford, Robert Wilson...

„Jen to dočtěte, doktore! Víte vůbec, kdo je paní Elizabeth Stoneová? Já vám to teda svěřím: Pobožná koza! Je známá po celej Americe pro svý dobrý srdce a proto, že měla prd, a dnes má milióny. Na starý kolena z rozmaru a z pobožnosti zakládá všelijaký nadace a fondy a takový věci. Člověče, já vám řeknu, že na vašem místě bych se za ní podíval! To by bylo smutný, aby taková slavná tetka, dyž jako podporuje vědu a umění a eště ke všemu mír, nenašla pro vás pořádné byt!“

KAPITOLA OSMÁ

KDYBY SE PANÍ NOSKOVÁ dožila sto padesáti let, nikdy nezapomene na svůj nejčernější pátek na konci února 1946. Příhodilo se jí něco, o čem nebylo radno nahlas mluvit, a přihodilo se jí to bez předchozích varovných znamení.

Jdete svou cestou, zdá se vám známý každý patník, každá zatačka, váš krok je jistý a hlava čistá, a najednou — tu máš, čerte, kropáč! — nevíte, kde jste, zbloudili jste, starou belu jste znali a nikoli cestu, kterou jste se ubírali! Ne, ne, tohle se paní Noskové dosud nepříhodilo. Ona přece každého prohlédne skrz naskrz v pěti minutách. Není pamětníka, že by se kdy byla spletla. A teď najednou takový katastrofální omyl!

Vzala si k sobě toho vychrtlého, neuctivého budižkničemu. Vzala si ho, poněvadž se Zajíček z konzulátu za něho přimlouval a poněvadž ona ještě nikdy nikomu pomoc neodmítla. Ale sotva se tu ohrál, poznala, že naletěla. To nebyl

žádný inteligent, když hubu otevřel, nemělo hlavu ani patu, co z ní vyšlo. A nebyl to člověk potřebný, vždyť měl peníze, nebyl to však ani člověk uznalý, ždíbec opravdového vděku by se u něho nikdo nedočkal, nebyl to jistě doktor, neboť nechtěl věřit, co v jejím rodišti ví každé dítě, že na rány je nejlepší čerstvá kravská moč. Podvodník to byl, darmošlap a nejpiš i poberta!

Z dopisu, který dostal z domova od nějakého advokáta (má-li paní Nosková oprávněné podezření, je nejen jejím právem, nýbrž i povinností cenzurovat došlou poštu), vyplývalo nad slunce jasně, že zanechal v Praze dítě. A kde je opuštěné dítě, bývá i opuštěná manželka. O vlastní rodinu se tedy nestará a čmárá nějakou knihu, která pravděpodobně nebude mít pořádné desky, jestliže vůbec kdy vyjde na světlo boží. Zato o telefon měl zájem, jestli ho prý někdo nevolal. To se ví, že volal! Ženská to byla, mluvila křečce a medově, jak jen poběhlce dokáže mluvit, a když jí paní Nosková od plic pověděla nějaké to jadrné a samorostlé slovo, oněměla a hned zavěsila sluchátko.

Chlap mizerný! Válel se v jejích peřinách, jedl její snídaně, pořádně po sobě nepoklidil, někdy se vracel až pozdě po půlnoci (prý z nemocnice — hahaha!) a z očí mu čouhala jen a jen zloba.

Ani jednou se nepoklonil jejímu dobrému srdci a štedré dlaní. A přece mu po lopatě naznačovala, že nestojí o peníze, nýbrž jen a jen o tu trochu uznání. Ale to jako když kachnám házíš!

Ještě ke všemu štvál nepochybně proti ní dělnictvo. Co jiného za tím mohlo být než štvání, když její vlastní lidé stáli při něm, hájili ho, omlouvali a věřili, že je doktor? Anka, ten spratek drzý, troufala si dokonce prohodit, že jí vyhojil nežitý, že tedy musí být doktor a že se má každý starat víc o sebe. Přes hubu dostala v tu ránu, to zase ano, to by tak chybělo, aby si k ní skrček z polepšovny něco dovoloval! Ale jed jim naočkoval do krve všem! A ne a ne ho chytnout při činu! Už revma dostala do kolena, jak se marně snažila pod okny jeho ložnice za noci zachytit nějaké jeho pobuřující řeči nebo urážky. Byla by ho hned vyhodila na mráz, ale on, ničema, drápkem se nezachytil, když besedoval s dělníky.

polibid pi Mrs Stone